

3. Klynovyi, D. V., Pepa, T. V. (2006). *Rozmishchennia produktyvnykh syl ta rehionalna ekonomika Ukrainy* [Placement of productive forces and regional economy of Ukraine]. *Navchalnyi posibnyk. Za nauk. red. L.H. Cherniuk. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury. 728 s.*
4. *Rehionalna ekonomika* [Regional economy]: *Pidruchnyk. Za red. Ye. P. Kachana. Kyiv: Znannia, 2011. 670 s.*
5. Bezverkhniuk, T. M. (2009). *Resursne zabezpechennia rehionalnoho upravlinnia: teoretyko-metodolohichni zasady* [Resource provision of regional management: theoretical and methodological foundations]: *monohrafiia; Nats. akad. derzh. upr. pry Prezydentovi Ukrainy, Odes. rehion. in-t derzh. upr. Odesa. 320 s.*
6. Sukhorukov, A. I. (2012). *Modeliuvannia ta prohnozuvannia sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehioniv Ukrainy* [Modeling and forecasting of the socio-economic development of the regions of Ukraine]: *monohrafiia. Kyiv: NISD, 368 s.*

ДАНІ ПРО АВТОРІВ

Костик Євгеній Петрович, кандидат історичних наук, доцент кафедри економіки, Університет Григорія Сковороди в Переяславі,
вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав, 08401, Україна
e-mail: klio79@i.ua
<https://orcid.org/0000-0003-1613-2422>
Researcher ID: C-2808-2019

Овсієнко Анатолій Миколайович, старший викладач кафедри економіки, Університет Григорія Сковороди в Переяславі,
вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав, 08401, Україна
e-mail: viddil1092019@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0001-9808-8028>

ДАННЫЕ ОБ АВТОРАХ

Костик Евгений Петрович, кандидат исторических наук, доцент кафедры экономики, Университет Григория Сковороды в Переяславе,
ул. Сухомлинского, 30, г. Переяслав, 08401, Украина, e-mail: klio79@i.ua
e-mail: klio79@i.ua

Овсиенко Анатолий Николаевич, старший преподаватель кафедры экономики, Университет Григория Сковороды в Переяславе,
ул. Сухомлинского, 30, г. Переяслав, 08401, Украина
e-mail: viddil1092019@ukr.net

DATE ABOUT THE AUTHORS

Kostyk Yevhenii, Ph.D. in History, Associate Professor at the Chair of Economics, Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav,
30, Sukhomlynskyi St., Pereiaslav, Kyiv region, 08401, Ukraine
e-mail: klio79@i.ua

Ovsienko Anatolii, Senior Lecturer at the Chair of Economics, Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav,
30, Sukhomlynskyi St., Pereiaslav, Kyiv region, 08401, Ukraine
e-mail: viddil1092019@ukr.net

Подано до редакції 24.05.2022
Прийнято до друку 21.06.2022

УДК 338.242.46

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2022-53-111-117>

СТРАТЕГІЧНІ ІМПЕРАТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ІНСТИТУЦІЙНИХ ІНДИКАТОРІВ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УПРАВЛІННІ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ

**Макаренко П. М.,
Величко Т. Г.**

Предметом дослідження є стратегічні імперативи управління сталим розвитком, які розуміються як домінуючі пріоритети на певний проміжок часу. У цьому контексті на даному етапі вони найбільшим чином пов'язані з економічною та національною безпекою та їх інституційними індикаторами.

Метою статті є визначення сукупності інституційних індикаторів, проблем та можливостей їх використання відповідно до стратегічних імперативів управління сталим розвитком.

Методологічною основою статті є методи й підходи економічної, інституціональної та теорії стійкого розвитку. Зокрема, використано історичний, монографічний, системно-структурного аналізу і синтезу, індикативний.

Результати статті. У результаті дослідження виявлено, що інституційні індикатори сталого розвитку пов'язані з різними сферами діяльності: соціальною, виробничо-економічною, монетарною

політикою та валютним регулюванням, державним управлінням. Вони мають різну природу, але їх об'єднують нормативні й порогові значення та обмеження як сприятливі чи критичні для сталого розвитку. Це стосується кількісної оцінки впливу формальних та неформальних інститутів, а також появи псевдоінститутів. Отже, стратегічне значення для сталого розвитку має інституційна система та її динаміка – модернізація існуючих і створення нових інститутів.

Галузь застосування результатів. Органи місцевого самоврядування, підприємницькі структури, заклади соціальної сфери, заклади вищої освіти.

Висновки. Взаємозв'язок інституційного середовища, наявність загроз сталого розвитку та стан економічної безпеки країни свідчать про правомірність використання в управлінні сталим розвитком інституційних індикаторів. За умов подальшого дослідження інституційних складників економічної безпеки може бути досягнута значно точніша й розгорнутіша характеристика інституційної складової сталого розвитку, розробка методів її оцінки, визначення індикаторів, індексів, порогових значень.

Стосовно інститутів громадянського суспільства, а також інститутів власне сталого розвитку, то вони потребують подальших розробок. Тому реорганізація пріоритетів економічної безпеки, інституційна модернізація можуть бути відкладені надовго, чого не слід допускати. Якщо національний уряд зможе поєднати захист національних інтересів з курсом на декорумпованість, детінізацію, то це стане великим кроком уперед на шляху до інституційної модернізації і системи економічної безпеки, і процесів сталого розвитку.

Ключові слова: сталий розвиток, національна економіка, інституційні індикатори, ризики, порогові значення, інститути, стратегічні імперативи, управління.

СТРАТЕГИЧЕСКИЕ ИМПЕРАТИВЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНСТИТУЦИОННЫХ ИНДИКАТОРОВ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В УПРАВЛЕНИИ УСТОЙЧИВЫМ РАЗВИТИЕМ

Макаренко П. Н.,
Величко Т. Г.

Предметом исследования являются стратегические императивы управления устойчивым развитием, понимаемые как доминирующие приоритеты на определенный промежуток времени. В этом контексте на данном этапе они наиболее связаны с экономической и национальной безопасностью и их институциональными индикаторами.

Целью статьи является определение совокупности институциональных индикаторов, проблем и возможностей их использования в соответствии со стратегическими императивами управления устойчивым развитием.

Методологической основой статьи являются методы и подходы экономической, институциональной и теории устойчивого развития. В частности, использован исторический, монографический, системно-структурный анализ и синтез, индикативный.

Результаты статьи. В результате исследования выявлено, что институциональные индикаторы устойчивого развития связаны с разными сферами деятельности: социальной, производственно-экономической, монетарной политикой и валютным регулированием, государственным управлением. Они имеют разную природу, но они объединяют нормативные и пороговые значения и ограничения как благоприятные или критические для устойчивого развития. Это касается количественной оценки влияния формальных и неформальных институтов, а также появления псевдоинститутов. Следовательно, стратегическое значение для устойчивого развития имеет институциональная система и ее динамика – модернизация существующих и создание новых институтов.

Область применения результатов. Органы местного самоуправления, предпринимательские структуры, учреждения социальной сферы, высшего образования.

Выводы. Взаимосвязь институциональной среды, наличие угроз устойчивого развития и состояние экономической безопасности страны свидетельствуют о правомерности использования в управлении устойчивым развитием институциональных индикаторов. При дальнейшем исследовании институциональных составляющих экономической безопасности может быть достигнута значительно более точная и более развернутая характеристика институциональной составляющей устойчивого развития, разработка методов ее оценки, определение индикаторов, индексов, пороговых значений.

Что касается институтов гражданского общества, а также институтов собственно устойчивого развития, то они нуждаются в дальнейших разработках. Поэтому реорганизация приоритетов экономической безопасности, институциональная модернизация могут быть отложены надолго, чего нельзя допускать. Если национальное правительство сможет совместить защиту национальных интересов с курсом на декорумпированность, детенизацию, то это станет большим шагом вперед на пути к институциональной модернизации и системы экономической безопасности и процессов устойчивого развития.

Ключевые слова: устойчивое развитие, национальная экономика, институциональные индикаторы, риски, пороговые значения, институты, стратегические императивы, управление.

STRATEGIC IMPERATIVES OF USING INSTITUTIONAL INDICATORS OF ECONOMIC SECURITY
IN THE MANAGEMENT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENTMakarenko Petro,
Velychko Tetyana

The subject of the study is the strategic imperatives of sustainable development management, which are understood as dominant priorities for a certain period of time. In this context, at this stage, they are most closely related to economic and national security and their institutional indicators.

The purpose of the article is to define a set of institutional indicators, problems and possibilities of their use in accordance with the strategic imperatives of managing sustainable development.

The methodological basis of the article is the methods and approaches of economic, institutional and theory of sustainable development. In particular, historical, monographic, system-structural analysis and synthesis, indicative are used.

Results of the article. As a result of the study, it was found that institutional indicators of sustainable development are related to various spheres of activity: social, industrial and economic, monetary policy and currency regulation, public administration. They are different in nature, but they are united by normative and threshold values and constraints as favorable or critical for sustainable development. This concerns the quantification of the impact of formal and informal institutions, as well as the emergence of pseudo-institutions. Therefore, the institutional system and its dynamics – the modernization of existing institutions and the creation of new institutions – are of strategic importance for sustainable development.

Field of application of results. Local self-government bodies, business structures, institutions of the social sphere, institutions of higher education.

Conclusions. The interrelationship of the institutional environment, the presence of threats to sustainable development and the state of economic security of the country testify to the legality of using institutional indicators in the management of sustainable development. Under the condition of further research of the institutional components of economic security, a much more accurate and detailed description of the institutional component of sustainable development, the development of methods for its assessment, the determination of indicators, indices, and threshold values can be achieved.

Regarding the institutions of civil society, as well as the institutions of sustainable development, they need further development. Therefore, the reorganization of economic security priorities and institutional modernization can be delayed for a long time, which should not be allowed. If the national government is able to combine the protection of national interests with the course of de-corruption, detinization, then this will be a big step forward on the way to institutional modernization and the system of economic security, and processes of sustainable development.

Key words: sustainable development, national economy, institutional indicators, risks, threshold values, institutions, strategic imperatives, management.

JEL Classification: O10-17, H56, D81

Постановка проблеми. У методології та практики управління сталим розвитком сучасної національної економіки важливо враховувати інституційні компоненти збалансованого розвитку. Вони мають здатність забезпечувати конкурентоспроможність національної економіки, рівновагу зовнішньої економіки, зростання зайнятості, стримування інфляції, стабільність внутрішньої валюти, довгостроковий стан безпеки та її складових; цілісність, покращення пристосованості національної економіки до руйнівних наслідків. Сьогодні існує безліч варіацій системи індикаторів, які характеризують рівень економічної безпеки. Тому актуальним постає завдання вибору та використання найбільш результативних з них на засадах визначення стратегічних імперативів.

Для досягнення сталого розвитку та відповідного рівня економічної безпеки необхідне цілеспрямоване системне управління ним, встановлення нових економічних і соціальних пріоритетів держави (стратегічних імперативів), які призвели б до зміни системи оцінок, за допомогою яких ухвалюються управлінські рішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наразі не існує єдиної системи формування індикаторів системи економічної безпеки, які б визначали межі її сталого функціонування. На це вказують науковці, які досліджують ті або інші аспекти економічної безпеки, продовольчої, національної: В. Антошкін, А. Грінченко, М. Ігнатенко, В. Маргасова, Л. Мармоль, К. Пилипенко, О. Шпикуляк та інші вчені. Тому на шляху формування системи індикаторів економічної безпеки для України одним із головних кроків є гармонізація підходів до створення системи національних технологічних, споживчих норм, економічних індикаторів на основі системи міжнародного стандарту впровадження ефективного економічного менеджменту.

Мета статті. Метою статті є визначення сукупності інституційних індикаторів, проблем та можливостей їх використання відповідно до стратегічних імперативів управління сталим розвитком.

Виклад основного матеріалу дослідження. Науковці, яким імпонує індикативний метод оцінки безпеки, наполягають на тому, що, на противагу іншим, він опирається на співставлення фактичних значень індикаторів безпеки з їх пороговими значеннями, які одночасно вказують на окремі недоліки його використання. Оскільки кожен вид економічної безпеки має специфічні особливості, які потрібно враховувати при виборі методів її оцінки, тому за єдиним шаблоном, оцінювати різні види економічної безпеки буде некоректно.

Відповідно до розробленої Міністерством економічного розвитку і торгівлі України «Методики розрахунку рівня економічної безпеки України» визначено перелік основних індикаторів стану економічної безпеки, їх

порогові та граничні значення, а також методи розрахунку інтегрального індексу економічної безпеки держави. З метою виявлення недоліків та зниження впливу зазначених факторів на точність результатів О.І. Дічек, зокрема, пропонує удосконалити існуючу методику розрахунку інтегрального індикатора економічної безпеки, визначаючи його для кожної сфери діяльності [1, с. 27]. Суть пропозиції полягає в тому, що кількісні значення показників економічної безпеки визначають допустимі межі (інтервали) змін. Проте інтервальне визначення порогових значень ускладнює розрахунок нормалізованих значень вхідних показників.

Для забезпечення неперервної функції інтегрального індексу характерні значення показників економічної безпеки, на думку І.П.Шульги, можуть бути задані не у вигляді інтервальних нормалізованих значень вхідних показників, а у вигляді аналітичної функції [2, с. 176]. Тут постає питання про лінійну або нелінійну форми її подання. В аналітичній записі пропонується для розрахунку інтегрального індексу застосовувати «...мультиплікативну форму, яка більш адекватно відображає нелінійні процеси в економіці». Однак оскільки для знаходження нелінійної форми аналітичного відображення змін інтегрального індексу статистичні дані відсутні, пропонується його функціональну залежність записати у вигляді рівняння першого порядку, що дозволить, з одного боку, точніше визначати поточні значення, а з іншого, – автоматизувати процес розрахунку інтегрального індексу.

Водночас Л.О. Мармуль, М.М. Радева наполягають на тому, що «...в концепції механізму забезпечення економічної безпеки головною вимогою виступає наявність індикативного аналізу як методу економічних досліджень, сутність якого – виявити тенденції і зміни показників економічної безпеки, їх інтегрованість у забезпеченні економічної стабільності або сталості суб'єкта і його інтересів» [3, с. 79]. Аналіз перших етапів дослідження застосування інституційного підходу до аналізу в економічній теорії проведення реформ показує, що на цьому шляху виникають реальні теоретичні складності.

Теоретично зрозуміло, чому реформи в Україні супроводжуються не завжди покращенням соціально-економічного становища населення, а навпаки, неблагополуччям, коли економічні інститути приймають традиційні форми, змінюючись та адаптуючись до існуючих національних умов. Сто років тому О. Шпенглер написав про те, що «будь-які інституційні зміни вимагають додаткових витрат, збільшуючи, принаймні на деякий час, операційні витрати, а окремі економічні агенти намагаються їх мінімізувати, по-перше, чинячи опір змінам і, по-друге, вводять їх у старе русло. У цьому сенсі контрреформи стають процесом повернення суспільства до стійкого стану, процесом зниження операційних витрат».

Водночас, перші експерименти застосування інституційного підходу до вітчизняної економічної практики сталого розвитку дають цікаві результати. Прикладом може слугувати інтерпретація сучасних ринкових реформ як «псевдозміни вже існуючих інститутів» [4, с. 274]. Це стосується насамперед приватизації, роздержавлення та утворення ОТГ, де збори акціонерів, членів громади, не відіграють, по-суті, ніякої важливої ролі. Зрозуміло, що не варто запозичувати досвід інших країн для вибору напрямку економічного розвитку українського суспільства без урахування економічних та історичних особливостей, факторів та їх модифікацій в інституційному підході.

Як відомо, інституційну систему суспільства становить організована у певний спосіб сукупність інститутів. Водночас, категорія інституту має широкий зміст і розмаїття тлумачень. Як уже відзначалося, зміни формальних і неформальних умов господарської діяльності трактуються як інституційні зміни. За ступенем формалізації всі інститути поділяються на формальні та неформальні. Деякі неформальні правила з часом формалізуються, набуваючи форми закону чи підзаконного акту, інші ж, навпаки, не піддаються формалізації через недоцільність, складність переведення їх у знакову форму чи неможливість чіткої ідентифікації або ж через існування протиріччя з наявними формальними показниками.

У структурі зі складною ієрархічною архітектонікою та суворим механізмом правозастосування відносини підпорядковуються певним неписаним правилам, незалежно від місця розташування осередку та законодавства певної країни/регіону. Могутні нелегальні синдикати є потужними учасниками світового ринку. Вони можуть не тільки лобіювати, корумпувати політиків та урядовців, підтримувати певні політичні рухи та політичні партії, приймати необхідні закони, а також можуть порушувати правила гри та змінювати правила гри [5-8]. Тому неформальні інститути тісно вбудовані в систему економічних відносин і майже стають її невід'ємною частиною.

Така система, певною мірою, забезпечує стабільну роботу соціальної системи і заповнює вакуум систем. І формальні, і неформальні норми з часом змінюються. На нинішньому етапі соціально-економічного розвитку актуалізується захист інтересів держави від небажаних зовнішніх впливів та різнопланових внутрішніх загроз. Тому сучасне соціально-економічне та військово-політичне становище країни зумовлює дослідження проблем національної безпеки загалом.

Стан економічної безпеки України у світовому вимірі визначається неоднозначно. З одного боку, країна має суттєві конкурентні переваги а також один із найбільших у Європі структурно розгалужений промисловий комплекс, перспективне агропромислове виробництво, наявність третини запасів чорноземів Європи. Свого часу Україна посіла шосте місце у світі з експорту сталі, сьоме – за експортом новітньої зброї, володіла передовими аерокосмічними технологіями, мала високий науково-освітній та технічний рівень кадрового потенціалу, сучасну мережу вищої школи [9, с. 165].

Але, разом з тим, за обсягом ВВП на душу населення Україна належить до країн із рівнем розвитку, який набагато нижчий, ніж у всіх інших країнах Європи. Незважаючи на зроблені кроки у сфері забезпечення

економічної безпеки України, залишилися невирішеними багато проблем у різних сферах соціально-економічного життя. Дослідник Мартиненко В.В. зазначає, що сучасні умови розвитку економіки створили фактори для негативного впливу різних чинників на економічну безпеку країни, які можна звести у три групи: макроекономічні, фінансові та соціальні [10, с. 42].

Економічна безпека має досить широке пояснення. Найголовніше, що в контексті сталого розвитку вона може запобігати дисбалансу між різними компонентами системи, забезпечувати її стабільність та покращувати здатність витримувати внутрішні та зовнішні навантаження. За допомогою правових, політичних та економічних механізмів лише інституційні заходи можуть забезпечити цілісність економічної системи, зміцнити її динамічну рівновагу та ефективно подолати кризи. Це положення повинно включати наступні пояснення:

по-перше, інституційна база формується наднаціональними та державними інститутами (національна влада, місцеве самоврядування, громадянське суспільство, економічні, соціальні інститути) і забезпечує функціонування всієї економічної системи;

по-друге, інституційна матриця представляє взаємодію формальної та неформальної систем економічної безпеки, яка відіграє помітну роль у створенні відповідного інституційного середовища;

по-третє, інституційна динаміка, що відображає модернізацію існуючих систем та створення нових систем, що мають стратегічне значення для суспільства та забезпечують сталий розвиток.

Японська школа, досвід якої описав С. Окіта, розглядає економічну безпеку значно ширше, кваліфікуючи її як систему інструментів для пом'якшення суперечностей між суб'єктами економічної діяльності. Дослідником виявлено, що в умовах глобалізації виникає необхідність формування новітніх заходів економічної безпеки, серед яких запропоновано виокремлювати національні, регіональні, міжнародні та глобальні інструменти. При цьому все більшу увагу уряди країн приділяють формуванню інституційних інструментів, призначених для захисту від загроз глобалізації й підвищення рівня безпеки.

Сталий розвиток і певний антикризовий імунітет держав можуть забезпечити два основних інституційних блоки. До першого віднесено інститути довгострокового фінансування інноваційних проєктів, до другого – інститути трансформації «коротких» грошей у «довгі» завдяки системній взаємодії фінансових посередників – пенсійних, страхових та інвестиційних фондів, а також банківського сектора, які разом формують самопідтримуючий механізм диверсифікації фінансових потоків в економіці [11, с. 17].

Отже, система інститутів є найважливішою частиною ринкової інфраструктури. Тому перед аналізом процесу формування системи необхідно чітко зрозуміти їх становище в ринковій інфраструктурі.

З цього можна бачити, що першим елементом інфраструктури є споріднені інститути, які слід розділити на дві категорії, а саме: загальні інститути та спеціальні інститути. Звичайно, діяльність генеральних інститутів не обмежується виконанням тієї чи іншої функції як частини інфраструктури, але також передбачає їх участь у реалізації завдань та цілей інших підсистем. Сьогодні українське суспільство потребує нової наукової парадигми якісно нової інтерпретації принципів інституційного проєктування системи національної безпеки та її атрибутивного елемента – системи економічної безпеки.

Економічна безпека проявляється як саморегульований інститут, одночасно економічний і політичний, імплементований у ринкову систему господарювання. Остання виконує не тільки функції забезпечення ефективної роботи його підсистем і підрозділів формування та підтримки довгострокової конкурентоспроможності підприємств, але й функції захисту їхніх економічних інтересів у випадках, коли економіка працює неефективно [12, с. 107].

До функцій інституту економічної безпеки як інституту управління відносяться процеси і формування норм економічної стратегії і механізму управління діяльністю суб'єктів підприємництва, і реформування цих норм і механізмів у випадку втрати їх адекватності в ризикових та кризових ситуаціях [13, с. 276]. За умов інституційної мімікрії інститут може повністю змінити попередні цільові установки. Таким чином, зовні він залишається тим же інститутом, тоді як за своєю сутністю буде вже зовсім інший інститут, а його зв'язок з колишнім інститутом залишатиметься чисто формальним. Як правило, інститути, де відбулася мутація та інститути з розвинутим механізмом інституційної мімікрії виявляються неефективними і виступають як різновиди інституційних пасток.

Висновки. Взаємозв'язок інституційного середовища, наявність загроз сталого розвитку та стан економічної безпеки країни свідчать про правомірність використання в управлінні сталим розвитком інституційних індикаторів. За умови подальшого дослідження інституційних складників економічної безпеки може бути досягнута значно точніша й розгорнутіша характеристика інституційної складової сталого розвитку, розробка методів її оцінки, визначення індикаторів, індексів, порогових значень.

Стосовно інститутів громадянського суспільства, а також інститутів власне сталого розвитку, то вони потребують подальших розробок. Тому реорганізація пріоритетів економічної безпеки, інституційна модернізація можуть бути відкладені надовго, чого не слід допускати. Якщо національний уряд зможе поєднати захист національних інтересів з курсом на декорумпованість, детінізацію, то це стане великим кроком уперед на шляху до інституційної модернізації і системи економічної безпеки, і процесів сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Дічек О. І. Економічна безпека регіонів – складова системи національної безпеки. Вчені записки університету «КРОК». Серія: Економіка. 2013. Вип. 33. С. 24-30.

2. Шульга І. П. Економічна безпека держави, суб'єктів господарювання та тіньова економіка. Черкаси, 2014. 367 с.
3. Мармуть Л. О., Радєва М. М. Механізм формування диверсифікаційної політики підприємства в умовах трансформаційної економіки. К.: ННЦ ІАЕ, 2006. 198 с.
4. Грінченко А. Ю. Удосконалення механізмів реалізації економічної безпеки держави: проблеми, тенденції та перспективи розвитку в умовах соціальних трансформацій. Корсунь-Шевченківський: ФОП Майдаченко І.С., 2020. 494 с.
5. Ігнатенко М. М. Соціально-економічний розвиток сільських територій: монографія. Херсон. 2010. 238 с.
6. Мармуть Л. О. Роль стратегічного аналізу в управлінні виробничою діяльністю сільськогосподарських підприємств. Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. 2011. Вип. 2, т. 1. С. 152-156.
7. Гобела В. В., Піцур Я. С. Теоретико-методологічний аналіз процесу формування оптимальної системи управління економічною безпекою суб'єктів господарювання. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна. 2018. Вип. 1. С. 227–235.
8. Романюк І. А. Державна підтримка та регулювання розвитку малих підприємств сільського зеленого туризму. Економіка і менеджмент культури. № 1. 2017. С. 56-60.
9. Ігнатенко М. М. Становлення стратегічного управління соціальною відповідальністю суб'єктів аграрної сфери економіки. Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія Економіка і менеджмент. 2015. Вип.12. С. 163-168.
10. Мартиненко В. В. Загрози економічній безпеці України в контексті викликів глобалізації. Економічний часопис – XXI. 2011. № 7-8. С. 40-43.
11. Власюк О. С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку. Нац. ін-т проблем міжнародної безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. Київ, 2014. 48 с.
12. Романюк І. А. Державна соціальна політика в забезпеченні продуктивної зайнятості сільського населення. Економіка АПК. 2014. № 10. С. 105-109.
13. Мунтіян В. І. Економічна безпека України: навч. посібник. Київ: Лібра, 2015. 462 с.

References

1. Dichek O. I. (2013). *Ekonomichna bezpeka rehioniv – skladova systemy natsional'noyi bezpeky* [Economic security of regions is a component of the national security system]. *Vcheni zapysky universytetu «KROK»*. Seriya: Ekonomika, 33, 24-30.
2. Shul'ha I. P. (2014). *Ekonomichna bezpeka derzhavy, sub'yektiv hospodaryuvannya ta tin'ova ekonomika* [Economic security of the state, economic entities and the shadow economy]. Cherkasy.
3. Marmul' L. O., Radyeva M. M. (2006). *Mekhanizm formuvannya dyversyfikatsiynoyi polityky pidpryyemstva v umovakh transformatsiynoyi ekonomiky* [The mechanism of formation of the company's diversification policy in the conditions of the transformational economy]. Kyiv: NNTS IAE.
4. Hrinenko A. YU. (2020). *Udoskonalennya mekhanizmiv realizatsiyi ekonomichnoyi bezpeky derzhavy: problemy, tendentsiyi ta perspektyvy rozvytku v umovakh sotsial'nykh transformatsiy* [Improvement of the mechanisms of implementation of economic security of the state: problems, trends and prospects of development in the conditions of social transformations]. *Korsun'-Shevchenkiv's'kyi: FOP Maydachenko I.S.*
5. Ihnatenko M. M. (2010). *Sotsial'no-ekonomichnyy rozvytok sil's'kykh terytoriy* [Socio-economic development of rural areas]. Kherson
6. Marmul' L. O. (2011). *Rol' stratehichnoho analizu v upravlinni vyrobnychoyu diyal'nistyu sil's'kohospodars'kykh pidpryyemstv* [The role of strategic analysis in the management of production activities of agricultural enterprises]. *Naukovi pratsi Poltavs'koyi derzhavnoyi ahrarnoyi akademiyi*, 2 (1), 152-156.
7. Hobela V. V., Pitsur YA. S. (2018). *Teoretyko-metodolohichnyy analiz protsesu formuvannya optymal'noyi systemy upravlinnya ekonomichnoyu bezpekoyu sub'yektiv hospodaryuvannya* [Theoretical and methodological analysis of the process of forming an optimal management system for the economic security of economic entities]. *Naukovyy visnyk L'viv's'koho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Seriya ekonomichna*, 1, 227-235.
8. Romaniuk I. A. (2017). *Derzhavna pidtrymka ta rehulyuvannya rozvytku malykh pidpryyemstv sil's'koho zelenoho turyzmu* [State support and regulation of the development of small enterprises of rural green tourism]. *Ekonomika i menedzhment kul'tury*, 1, 56-60.
9. Ihnatenko M. M. (2015). *Stanovlennya stratehichnoho upravlinnya sotsial'noyu vidpovidal'nistyu sub'yektiv ahrarnoyi sfery ekonomiky* [Formation of strategic management of social responsibility of subjects of the agrarian sphere of economy]. *Visnyk Sums'koho natsional'noho ahrarnoho universytetu. Seriya Ekonomika i menedzhment*, 12, 163-168.
10. Martynenko V. V. (2011). *Zahrozy ekonomichniy bezpetsi Ukrayiny v konteksti vyklykiv hlobalizatsiyi* [Threats to the economic security of Ukraine in the context of the challenges of globalization]. *Ekonomichnyy chasopys – KHKHI*, 7-8, 40-43.
11. Vlasjuk O. S. (2014). *Teoriya i praktyka ekonomichnoyi bezpeky v systemi nauky pro ekonomiku* [Theory and practice of economic security in the system of economic science]. *Nats. in-t problem mizhnarodnoyi bezpeky pry Radi nats. bezpeky i oborony Ukrayiny*. Kyiv.
12. Romaniuk I. A. (2014). *Derzhavna sotsial'na polityka v zabezpechenni produktyvnoyi zaynyatosti sil's'koho naselennya* [State social policy in ensuring productive employment of the rural population]. *Ekonomika APK*, 10, 105-109.
13. Muntiyon V. I. (2015). *Ekonomichna bezpeka Ukrayiny* [Economic security of Ukraine]. Kyiv: Libra.

ДАНИ ПРО АВТОРІВ

Макаренко Петро Миколайович, доктор економічних наук, професор, чл.-кор. НААН України, завідувач кафедри економіки та міжнародних економічних відносин, Полтавський державний аграрний університет
вул. Сковороди 1/3, м. Полтава, 36003, Україна
e-mail: mpm0907_1949@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8967-9122>
Researcher ID: Q-8117-2016

Величко Тетяна Григорівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту, фінансів і бізнес-технологій, Національний університет «Одеська політехніка»
пр. Шевченка, 1, м. Одеса, 65044, Україна
e-mail: tanvel59@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9925-8797>

ДАННЫЕ ОБ АВТОРАХ

Макаренко Петр Николаевич, доктор экономических наук, профессор, чл.-корр. НААН Украины, заведующий кафедрой экономики и международных экономических отношений, Полтавский государственный аграрный университет
ул. Сковороды 1/3, г. Полтава, 36003, Украина
e-mail: mpm0907_1949@ukr.net

Величко Татьяна Григорьевна, кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры менеджмента, финансов и бизнес-технологий, Национальный университет «Одесская политехника»
пр. Шевченко, 1, г. Одесса, 65044, Украина
e-mail: tanvel59@gmail.com

DATA ABOUT THE AUTHORS

Makarenko Petro, Doctor of Economic Sciences, Professor, Corresponding member of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine, Head of the Department of Economics and International Economic Relations, Poltava State Agrarian University
St. Skovorody 1/3, Poltava, 36003, Ukraine
e-mail: mpm0907_1949@ukr.net

Velychko Tetyana, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management, Finance and Business Technologies, Odesa Polytechnic National University
Shevchenko Ave., 1, Odesa, 65044, Ukraine
e-mail: tanvel59@gmail.com

Подано до редакції 14.05.2022
Прийнято до друку 10.06.2022

УДК 336.1

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2022-53-117-124>

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Макогон В. Д.

Актуальність теми дослідження. Результативність міжбюджетних відносин є вагомим передумовою стабілізації соціально-економічних процесів. Прийняття рішень про доцільність застосування відповідного бюджетного інструментарію повинно визначатися виходячи із оцінки зміни рівня економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць. Своєчасне врахування впливу екзогенних та ендогенних факторів на бюджетну стійкість сприятиме розбудові обґрунтованої бюджетної архітектури. Відповідно, в сучасних умовах, доцільним є посилення децентралізаційних процесів. Вагомими постають завдання щодо підвищення якісного рівня розвитку системи міжбюджетних відносин.

Постановка проблеми. Вагомими завданнями в сучасних умовах розвитку системи державних та місцевих фінансів є: зміцнення фінансової основи органів місцевого самоврядування; розмежування видаткових повноважень між органами державної влади та органами місцевого самоврядування; вирівнювання диспропорцій соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць; пошук альтернативних джерел формування доходів місцевих бюджетів; оптимальний вибір фіскальних інструментів та важелів; оптимізації структури дохідних та видаткових повноважень органів місцевого самоврядування.